

# ΝΕΟΤΕΡΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

## Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΣΧ. ΕΤΟΣ 2013-4  
ΕΥΗ ΣΥΡΙΓΑ



**ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ**

**ΙΣΤΟΡΙΑ Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ**

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ**

**ΕΝΟΤΗΤΕΣ 1 - 4**

**Επανάσταση** < έπανίστημι < επί + ανά + ἴστημι **α)** εξέγερση του λαού προς τους φορείς εξουσίας που αποσκοπεί στην αλλαγή του πολιτικού καθεστώτος. **β)** απότομη και θεαματική μεταβολή.

1. Να αναφέρετε δύο επαναστάσεις με την πρώτη σημασία του όρου (18<sup>ος</sup> αι.) και δύο με τη δεύτερη (17<sup>ος</sup> και 18<sup>ος</sup> αι.).

2. Τι ονομάστηκε **Διαφωτισμός**;

3. Να γράψετε στη στήλη **B** τα ονόματα των εκπροσώπων του Διαφωτισμού που διατύπωσαν τις απόψεις της **A** στήλης.

**A ΣΤΗΛΗ**

**B ΣΤΗΛΗ**

<b>α.</b> φυσικά δικαιώματα	
<b>β.</b> γενική βούληση	
<b>γ.</b> διάκριση των εξουσιών	
<b>δ.</b> ανεξιθρησκία	
<b>ε.</b> "Αμίλιος" ο δάσκαλος δεν πρέπει να λειτουργεί σαν αυθεντία	
<b>στ.</b> οικονομικός φιλελευθερισμός	
<b>ζ.</b> Εγκυκλοπαίδεια	

4. Να σχολιάσετε την άποψη ενός *διαφωτιστή* και να αναφέρετε αν έχει ισχύ στην εποχή μας.

5. Ποια τάξη θα υποστεί τις θλιβερές συνέπειες της βιομηχανικής επανάστασης και γιατί; (Μελετήστε την πηγή 1, σ.10 στην Ιστορία Γ΄ Γυμνασίου).

6. Τι σημαίνει **βιομηχανική επανάσταση**;
7. Πώς δημιουργήθηκαν οι ΗΠΑ και ποια ήταν η πολιτειακή τους οργάνωση;
8. Ο Τόμας Τζέφερσον είχε γράψει μια παράγραφο της Διακήρυξης στην οποία κατηγορούσε τον βασιλιά για τη μεταφορά σκλάβων από την Αφρική στις αποικίες και για το ότι «εμπόδιζε κάθε νομοθετική προσπάθεια να απαγορευτεί ή να περιοριστεί αυτό το αποτρόπαιο είδος εμπορίου». (Πηγή Howard Zinn). Αφού μελετήσετε τη 2<sup>η</sup> παράγραφο του προοιμίου της Διακήρυξης της Ανεξαρτησίας του 1776 στη σελίδα 15 στο βιβλίο Ιστορίας Γ' Γυμνασίου και τη συγκρίνετε με την παραπάνω πηγή, να διατυπώσετε τα συμπεράσματά σας.
9. Ποια ήταν τα **αίτια** της **γαλλικής επανάστασης** και ποιες οι θετικές συνέπειές της;
10. Να παρατηρήσετε τη γελοιογραφία στη σελίδα 16 στην Ιστορία Γ' Γυμνασίου και να απαντήσετε αν απεικονίζεται η κοινωνική κατάσταση της Γαλλίας τον 18<sup>ο</sup> αι.
11. Να συγκρίνετε τα τρία πολιτικά ρεύματα : τη δεξιά, το κέντρο και την αριστερά του 18<sup>ου</sup> αι. με τα αντίστοιχα σημερινά.
12. Τι ήταν η **Ιερή Συμμαχία** και τι ονομάστηκε **Παλινόρθωση**;



## ΙΣΤΟΡΙΑ Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

### ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

#### ΕΝΟΤΗΤΕΣ 5 - 10

1. Ποια ήταν η κοινωνική διαστρωμάτωση των Ελλήνων στα μέσα του 18<sup>ου</sup> έως αρχές του 19<sup>ου</sup> αι.);
2. Αφού διαβάσετε την πηγή 3, σελ. 25 στο βιβλίο Ιστορίας Γ΄ Γυμνασίου και την τελευταία στροφή του Θούριου του Ρήγα Βελεστινλή σελ. 29 στο βιβλίο Ν. Λογοτεχνίας Γ΄ Γυμνασίου, να αναπτύξετε την άποψή σας σχετικά με την ισχύ των λεγομένων του σήμερα.
3. Να μελετήσετε την πηγή 4, σελ. 25 στο βιβλίο Ιστορίας Γ΄ Γυμνασίου και τους στίχους 20-22, σελ. 34 στο βιβλίο Ν. Λογοτεχνίας Γ΄ Γυμνασίου. Επίσης, την άποψη του Αδαμάντιου Κοραή ότι « οι Έλληνες, για να κερδίσουν την ελευθερία τους, θα έπρεπε πρώτα να μορφωθούν ». Συμφωνείτε με την άποψη ότι η παιδεία είναι απαραίτητη για να κερδίσει κάποιος την ελευθερία του; Τεκμηριώστε την απάντησή σας.
4. Πότε, πού, από ποιους και για ποιο σκοπό ιδρύθηκε η **Φιλική Εταιρεία**;
5. Ποιες οδούς της Αθήνας μπορείτε να συνδέσετε με τα ονόματα των ιδρυτών της Φιλικής Εταιρείας; Σε ποια περιοχή του κέντρου μπορείτε να βρείτε τα ονόματα των οδών;



6. Να αξιολογήσετε τον τρόπο οργάνωσης της Φιλικής Εταιρείας και τη συμβολή της στην ελληνική επανάσταση.
7. Ποιες ήταν οι **προϋποθέσεις** για την επιτυχία της ελληνικής επανάστασης του 1821;
8. Η **25<sup>η</sup> Μαρτίου** αποτελεί εθνική γιορτή των Ελλήνων. Ποιο γεγονός γιορτάζουμε;
9. Να αντιστοιχίσετε τα ονόματα της **A** στήλης με τις περιοχές της στήλης **B**.

**A ΣΤΗΛΗ**

**B ΣΤΗΛΗ**

1. Θεόδωρος Κολοκοτρώνης	α. Αλαμάνα
2. Γεώργιος Καραϊσκάκης	β. Γραβιά
3. Οδυσσέας Ανδρούτσος	γ. Καρπενήσι
4. Κωνσταντίνος Κανάρης	δ. Δερβενάκια, Τριπολιτσά
5. Μάρκος Μπότσαρης	ε. Ναυμαχία Γέροντα
6. Αντρέας Μιαούλης	στ. Χίος
7. Αθανάσιος Διάκος	ζ. Αράχοβα (Στερεά Ελλάδα)
8. Παπαφλέσσας	η. Μάχη στους Μύλους
9. Ιωάννης Μακρυγιάννης	θ. Μανιάκι



Μακρυγιάννης



Κανάρης



Μιαούλης



Διάκος



Ανδρούτσος

10. Ποιους ποιητές, συγγραφείς, ζωγράφους γνωρίζετε που εμπνεύστηκαν από την ελληνική επανάσταση;

11. **ΕΘΝΟΣΥΝΕΛΕΥΣΕΙΣ**

**ΤΟΠΟΣ, ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ**

**Α'**

**Β'**

**Γ'**

12. Να σχολιάσετε το **Πολιτικόν Σύνταγμα της Ελλάδας** αιτιολογώντας την απάντησή σας.
13. Ποια ήταν τα **αίτια** του εμφύλιου πολέμου την εποχή του Αγώνα (1823-1825);
14. Τι ήταν ο **φιλελληνισμός**, ποιοι παράγοντες γέννησαν το κίνημα και ποιο ρόλο έπαιξε στην έκβαση του Αγώνα των Ελλήνων;
15. Αφού μελετήσετε το χάρτη σελ. 37 στην Ιστορία Γ΄ Γυμνασίου να γράψετε ποια γεωγραφικά διαμερίσματα περιλάμβανε το ανεξάρτητο ελληνικό κράτος του **1830** με το πρωτόκολλο του Λονδίνου.



ΙΣΤΟΡΙΑ Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΕΝΟΤΗΤΕΣ 12 - 15

1. Να ορίσετε το **φαινόμενο** της **βιομηχανικής επανάστασης**.
2. Τι ονομάζουμε **οικονομικό φιλελευθερισμό** και τι **καπιταλισμό**;
3. Ποιες αλλαγές προκάλεσε η βιομηχανική επανάσταση στον οικονομικό, στον κοινωνικό, στον πολιτικό τομέα και στον πολιτισμό;
4. Ποιο φαινόμενο της βιομηχανικής κοινωνίας περιγράφεται στο σκίτσο; Πού οφείλεται η δημιουργία του;



5. Ποιοι αποτελούν τις παρακάτω κοινωνικές τάξεις (αστούς, μεσοαστούς, μικροαστούς) τον 19<sup>ο</sup> αι.;
6. Να ορίσετε τον **σοσιαλισμό**.
7. Τι συνέβη στο Σικάγο των ΗΠΑ την 1<sup>η</sup> Μαΐου 1886; Γιατί γιορτάζουν τα συνδικάτα σήμερα σε όλο τον κόσμο την **Πρωτομαγιά**;
8. Να εκπονήσετε άσκηση άστρου θέτοντας στο κέντρο τη φράση **αίτια αποικιοκρατίας**.

Αίτια αποικιοκρατίας

9. Ποιες ήταν οι **συνέπειες** της **αποικιοκρατίας** για τους κατακτητές και τους κατακτημένους;

10. Να μελετήσετε τα σκίτσα και να γράψετε ποια είναι η άποψη που κυριαρχεί για τον καπιταλισμό. Πηγή: *Το Κεφάλαιο*, Καρλ Μαρξ σε manga από τον Γ.ΜΟΡΟΥΟ.







ΙΣΤΟΡΙΑ Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΕΝΟΤΗΤΕΣ 17 – 23

1. Να συμπληρώσετε τα κενά στο παρακάτω κείμενο.

Η Εθνοσυνέλευση, η οποία συνήλθε στ... .. κατά το έτος ..... εξέλεξε με ψήφισμά της ως πρώτο Κυβερνήτη της Ελλάδας τον ..... , με θητεία ..... χρόνων. Ο Κυβερνήτης ανέλαβε το αξίωμά του τον Ιανουάριο του έτους ..... και κυβέρνησε μέχρι τις 27 Σεπτεμβρίου του έτους ..... , οπότε δολοφονήθηκε στ... .. από τον Γεώργιο και τον Κωνσταντίνο .....

2. Ποια είναι τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του Καποδίστρια με βάση τη δραστηριότητά του σε όλους τους τομείς; Να αιτιολογήσετε τους χαρακτηρισμούς σας.

3. Η ίδρυση Πανεπιστημίου δεν ήταν στις προτεραιότητες της εκπαιδευτικής πολιτικής του Καποδίστρια. Για ποιο λόγο τότε το Πανεπιστήμιο της Αθήνας ονομάζεται “Καποδιστριακό” ;

4. Να αντιστοιχίσετε τα δεδομένα της στήλης Α με τα δεδομένα της Β στήλης.

Α ΣΤΗΛΗ	Β ΣΤΗΛΗ
1. Πρότυπον Σχολείον	α. παροχή στοιχειώδους εκπαίδευσης
2. Φοίνικας	β. εκπαίδευση διδακτικού προσωπικού
3. Λόχος των Ευελπίδων	γ. προετοιμασία για ανώτερες σπουδές
4. Αλληλοδιδασκτικά Σχολεία	δ. εκπαίδευση στελεχών του στρατού
5. Κεντρικόν Σχολείον	ε. εθνικό νόμισμα

5. Στον χάρτη που ακολουθεί να προσδιορίσετε, σκιάζοντας ή δημιουργώντας περίγραμμα με το μολύβι, τα σύνορα του ελληνικού κράτους όπως καθορίζονταν με τη συνθήκη της Κωνσταντινούπολης, 1832.



6. Από ποιο γεγονός πήρε το όνομά της η **πλατεία Συντάγματος**;

7. Για ποιο λόγο επιβλήθηκε **οικονομικός έλεγχος** στην Ελλάδα από τις τρεις Μεγάλες Δυνάμεις **το 1843**;

8. Το **Σύνταγμα** που ψηφίστηκε στις 18 Μαρτίου **του 1844** θεωρείται υπερβολικά συντηρητικό σε σχέση με τα Συντάγματα της Επανάστασης. Να τεκμηριώσετε αυτήν την άποψη.

9. Αφού διαβάσετε την ιστορική πηγή που ακολουθεί να γράψετε τι ονομάστηκε **Μεγάλη Ιδέα** και τι **αλυτρωτισμός**.

*« Το Βασίλειο της Ελλάδας δεν είναι η Ελλάδα. Η Ελλάδα αποτελείται από ένα μέρος μόνο, το μικρότερο και το φτωχότερο. Έλληνας δεν είναι μόνον όποιος μένει μέσα στο Βασίλειο,*

αλλά επίσης κι αυτός που μένει στα Ιωάννινα, στη Θεσσαλονίκη, στις Σέρρες, στην Αδριανούπολη, στην Κωνσταντινούπολη, στη Σμύρνη, στην Τραπεζούντα, την Κρήτη, τη Σάμο και κάθε γη που έχει σχέση με την Ελληνική ιστορία ή την Ελληνική φυλή... Υπάρχουν δύο μεγάλα κέντρα του Ελληνισμού: Η Αθήνα, η πρωτεύουσα του ελληνικού κράτους, και η Πόλη, το όνειρο και η ελπίδα κάθε Έλληνα».

Ι.Κωλέτης, Ομιλία στην Εθνοσυνέλευση το 1844

10. Με την έλευση του βασιλιά Γεώργιου ποια αλλαγή θα επέλθει στα σύνορα της Ελλάδας (1864); Τι πολίτευμα θα ορίζει το νέο **Σύνταγμα του 1864**;
11. Τι ονομάζεται δικομματισμός;
12. Αφού μελετήσετε την πηγή 1, σελ. 61 στην Ιστορία Γ' Γυμνασίου να εξηγήσετε τι ήταν η **αρχή της δεδηλωμένης**.
13. Να παρουσιάσετε το πρόγραμμα οικονομικής ανάπτυξης της χώρας που εφάρμοσε ο Χ.Τρικούπης, τους στόχους αυτού του προγράμματος, τις πηγές χρηματοδότησής του και τα αποτελέσματά του.
14. Γιατί το 1897 επιβλήθηκε στην Ελλάδα **Διεθνής Οικονομικός Έλεγχος** από αντιπροσώπους της Μ.Βρετανίας, της Γαλλίας, της Ρωσίας, της Γερμανίας, της Αυστρο-Ουγγαρίας και της Ιταλίας;
15. Πώς διευρύνθηκαν τα **σύνορα της Ελλάδας το 1881**;
16. Τι ονομάστηκε **μακεδονικό ζήτημα**;
17. Γιατί δεν αναπτύχθηκε σημαντικά η βιομηχανία στην Ελλάδα τον 19<sup>ο</sup> αι.;
18. Ποιοι αποτελούν την **αστική τάξη** στην Ελλάδα τον 19<sup>ο</sup> αι.;
19. Πού οφείλεται το φαινόμενο της μετανάστευσης και ποιοι ήταν οι μεταναστευτικοί προορισμοί;

Τον Απρίλιο του [1875](#), πήρε εντολή από το Βασιλέα να σχηματίσει κυβέρνηση, ο Χαρίλαος Τρικούπης, διαλύοντας τη Βουλή και τη διενέργεια στη συνέχεια εκλογών.

Ιδού πως περιγράφει τα τότε γεγονότα με τους ανεπανάληπτους σατιρικούς του στίχους ο "σύγχρονος Αριστοφάνης" [Γεώργιος Σουρής](#):

*"Και ήτο για το Σύνταγμα παντού συνομιλία,  
και ο Τρικούπης έγραψε πως πταίει η βασιλεία,  
Και είδε ο Γεώργιος πως του 'γιναν κουνούπι  
και δυό βεντούζες έβαλε στο Σύνταγμα κοφτές,  
κι εκάθησε στο θρόνο του και είπε στον Τρικούπη  
«έλα λοιπόν να κυβερνάς εσύ οπού δεν φταις!»*

.....  
*Κι εβγήκε ο Χαρίλαος από τη φυλακή  
κι εφύτρωσε Πρωθυπουργός με κόκκινο βρακί,*

.....  
*Και πάταγος ηκούετο και οχλοβοή μεγάλη,  
και ο Τρικούπης έπεσε βαρύς στα χαμηλά,  
και ήλθαν τρίτοι, δεύτεροι, και τέταρτοι και άλλοι,  
και κάθε τόσο κόμματα εγένοντο πολλά.  
Ο δε Μεγαλειότατος δεν έλεγε μια λέξη  
και μόνος του εψιθύριζε «ας βρέξει ότι τρέξει»*

ΙΣΤΟΡΙΑ Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

ΕΝΟΤΗΤΕΣ 27 - 30

1. Να περιγράψετε την κατάσταση της Ελλάδας το 1909 στον πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό τομέα καθώς και τη λειτουργία των φορέων εξουσίας.
2. Στις 15 Αυγούστου 1909 εκδηλώθηκε το κίνημα με κέντρο το στρατόπεδο στο Γουδί. Αφού διαβάσετε την πηγή 1, σελ. 82, στην Ιστορία Γ' Γυμνασίου και με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις, να παρουσιάσετε τα αιτήματα του Στρατιωτικού Συνδέσμου.



3. Να αντιστοιχίσετε τα δεδομένα της Α στήλης με τα δεδομένα της στήλης Β. (Σε κάθε δεδομένο της Α στήλης αντιστοιχεί ένα μόνο δεδομένο της Β στήλης).

A ΣΤΗΛΗ	B ΣΤΗΛΗ
1. Συντακτική Βουλή	α. ασκεί τη νομοθετική εξουσία. β. ψηφίζει νέο Σύνταγμα.
2. Αναθεωρητική Βουλή	γ. ασκεί την εκτελεστική εξουσία. δ. ασκεί τη δικαστική εξουσία.
3. Τακτική Βουλή	ε. τροποποιεί μη βασικές διατάξεις του Συντάγματος.

4. Ποιες μεταρρυθμίσεις της βενιζελικής πολιτικής της περιόδου 1910-1912 ισχύουν μέχρι σήμερα; Να μελετήσετε και την τελευταία παράγραφο της σελίδας 88.

5. Να αντιστοιχίσετε τα δεδομένα της Α στήλης με τα δεδομένα της στήλης Β. ( Σε κάθε δεδομένο της Α στήλης αντιστοιχεί ένα μόνο από τα δεδομένα της Β στήλης ).

**Οι σύμμαχοι της Ελλάδας κατά τους βαλκανικούς πολέμους**

<b>Α ΣΤΗΛΗ</b>	<b>Β ΣΤΗΛΗ</b>
1. Α΄ βαλκανικός πόλεμος	α. Ρουμανία β. Σερβία γ. Αλβανία, Βουλγαρία
2. Β΄ βαλκανικός πόλεμος	δ. Σερβία, Βουλγαρία, Μαυροβούνιο ε. Βουλγαρία, Ρουμανία

6. Ποια ήταν τα αίτια των βαλκανικών πολέμων;

7. Να αναφέρετε τα εδαφικά οφέλη της Ελλάδας μετά τη λήξη των βαλκανικών πολέμων.



ΙΣΤΟΡΙΑ Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

ΕΝΟΤΗΤΕΣ 31 - 34

1. Τι είναι ο **ιμπεριαλισμός**;
2. Να επιλέξετε μία απάντηση για κάθε πρόταση.

**Ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής**

I. Η κυριότερη **αιτία** για την έκρηξη του **Α΄ Παγκοσμίου πολέμου** ήταν:

- α) η διαμάχη των ευρωπαϊκών κρατών με τις ΗΠΑ για τον έλεγχο των αποικιών στην Αμερική και την Ασία.
- β) ο οικονομικός και πολιτικός ανταγωνισμός των εκβιομηχανισμένων ευρωπαϊκών κρατών.
- γ) η σύγκρουση των συμφερόντων της Γαλλίας και της Γερμανίας σε χώρες της Αφρικής.
- δ) η δολοφονία στο Σεράγεβο του διαδόχου του αυστροουγγρικού θρόνου.

II. Η **αφορμή** για την έναρξη του **Α΄ Παγκοσμίου πολέμου** (Ιούνιος 1914) ήταν:

- α) η βύθιση του αμερικανικού υπερωκεάνιου "Λουζιτάνια" από γερμανικό υποβρύχιο.
- β) η δολοφονία στο Σεράγεβο, του διαδόχου του αυστροουγγρικού θρόνου από έναν Σέρβο εθνικιστή.
- γ) η ανακατάληψη της Αλσατίας από τη Γερμανία.
- δ) η κατάληψη βοσνιακών εδαφών από τη Σερβία.

III. Η **Κοινωνία των Εθνών** ιδρύθηκε:

- α) το 1914 με την έναρξη του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου.
- β) το 1913 με τη λήξη του Α΄ Βαλκανικού πολέμου.
- γ) το 1919 με τη λήξη του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου.
- δ) το 1916 κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου με στόχο να σταματήσουν





οι εχθροπραξίες.

**IV. Η Κοινωνία των Εθνών** είχε ως σκοπό:

- α) να επέμβει στρατιωτικά, για να βοηθήσει τις καταπιεσμένες μειονότητες.
- β) να εξασφαλίσει συνεργασία, ειρήνη και ασφάλεια στα έθνη.
- γ) να χορηγεί οικονομική βοήθεια στα υπανάπτυκτα κράτη-μέλη.
- δ) να προμηθεύσει σύγχρονο εξοπλισμό στα κράτη-μέλη, ώστε αυτά να είναι ικανά να αντιμετωπίσουν επιτυχώς κάθε εξωτερική επίθεση.

3. Να γράψετε, στο κενό αριστερά, το γράμμα του δεδομένου της **Β'** στήλης, που αντιστοιχεί στο δεδομένο της **Α'** στήλης.

**I. Οι συνασπισμοί στην αρχή του Α' Παγκοσμίου πολέμου**

<b>Α' ΣΤΗΛΗ</b>	<b>Β' ΣΤΗΛΗ</b>
1. ____ Τριπλή Συμμαχία	α. Γαλλία, Αγγλία, Ρωσία β. Γερμανία, Αυστροουγγαρία, Ιταλία
2. ____ Τριπλή Συνεννόηση (Αντάντ)	γ. Γαλλία, Βέλγιο, Αγγλία δ. Γερμανία, Ιταλία, Σερβία

**II. Με τη λήξη του Α' Παγκοσμίου πολέμου (1919) με δύο συνθήκες ενσωματώθηκαν στην Ελλάδα:**

<b>Α' ΣΤΗΛΗ</b>	<b>Β' ΣΤΗΛΗ</b>
1. ____ με τη συνθήκη Νεϊγύ (Νοέμβριος 1919)	α. η Ανατολική Θράκη, μέχρι τα πρόθυρα της Κων/νούπολης, η Ίμβρος, η Τένεδος και προσωρινά η περιοχή της Σμύρνης.
2. ____ με τη συνθήκη των Σεβρών (Αύγουστος 1920)	β. η Βόρεια Ήπειρος γ. τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου. δ. η Ανατολική Μακεδονία και η Δυτική Θράκη.

**Τα αποσπάσματα από τα μυθιστορήματα που ακολουθούν  
αναφέρονται στον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο ( 1914 - 1918 ).**

4. Αφού διαβάσετε το απόσπασμα « Σε λίγο η λαγκαδιά βόγγησε ... κίτρινες μαργαρίτες ματωμένες. », Στρατής Μυριβήλης, *Η ζωή εν τάφω*, σελ. 162, Ν.Λογοτεχνία Γ΄ Γυμνασίου και σε συνδυασμό με τις ιστορικές σας γνώσεις, να αναφέρετε τις αρνητικές συνέπειες του πολέμου.
5. Ποια από τις επιπτώσεις του πολέμου θίγει το παρακάτω κείμενο του Έριχ Μαρία Ρε-μάρκ, *Ουδέν νεώτερον από το δυτικό μέτωπο*;

**Μια σπαρακτική κραυγή της γενιάς του πολέμου**

Είμαι νέος, μόλις έκλεισα τα 20· από τη ζωή δεν ξέρω παρά μόνο την απελπισία, το θάνατο, το φόβο και μια αλυσίδα από ανόητες επιπολαιότητες, πάνω από μία άβυσσο πόνων και θλίψεων. Βλέπω τους λαούς να ορμούν σε άλλους λαούς, να σκοτώνουν και να σκοτώνονται, χωρίς ούτε κι εκείνοι να ξέρουν το γιατί, υπακούοντας σ' αυτούς που στέλνουν, χωρίς συναίσθηση του κινδύνου ή της ευθύνης τους. Βλέπω πως οι δυναμικότεροι εγκέφαλοι του κόσμου εφευρίσκουν όπλα, για να γίνονται όλ' αυτά μ' έναν τρόπο ακόμα πιο ραφινρισμένο και διαρκούν όσο γίνεται περισσότερο. Κι όλοι οι συνομήλικοί μου εδώ, στην αντικρινή Παράταξη, σ' ολόκληρο τον κόσμο το βλέπουν όπως εγώ. Αυτή είναι η ζωή της γενιάς μου και η δική μας. Τι θα κάνουν άραγε οι πατεράδες μας, αν μια μέρα σηκωθούμε και παρουσιαστούμε μπροστά τους, για να τους ζητήσουμε λογαριασμό; Χρόνια ολόκληρα σκοτώναμε μόνο. Αυτό ήταν το πρώτο μας επάγγελμα στη ζωή. Για μας η επιστήμη της ζωής περιορίζεται στο θάνατο. Τι θα συμβεί ύστερα; Και τι θ' απογίνουμε εμείς;

6. Να εξηγήσετε τι ήταν ο **Εθνικός Διχασμός**.



7. Ποια ήταν η οικονομική, η κοινωνική και πολιτική κατάσταση στη Ρωσία στις αρχές του 20<sup>ου</sup> αι. που οδήγησαν στην **οκτωβριανή επανάσταση του 1917**;

8. Μετά τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο ποιες περιοχές προστέθηκαν στο ελληνικό κράτος;

9. Να εξηγήσετε τον συμβολισμό της γελοιογραφίας.



ΙΣΤΟΡΙΑ Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΟΟ

ΕΝΟΤΗΤΕΣ 35 - 39

1. Τι γνωρίζετε για τα **τάγματα εργασίας**; Τι πληροφορίες αντλούμε από το έργο του Ηλία Βενέζη, **Νούμερο 31328**;
2. Ποιες ήταν οι διεκδικήσεις της Αντάντ στην Οθωμανική αυτοκρατορία το 1919; Ποιες ήταν οι διεκδικήσεις των Δυνάμεων στην Ελλάδα μετά την έλευση του Κωνσταντίνου (1921);
3. Όσα αναφέρονται στο κείμενο που ακολουθεί θα μπορούσε να τα λέει ένας Έλληνας την περίοδο της ελληνικής επανάστασης του 1821 για το δικό του έθνος. Αφού μελετήσετε την πηγή, να γράψετε οποιαδήποτε σκέψη σας προκαλεί το συγκεκριμένο απόσπασμα.

**Κεμάλ Ατατούρκ: Ελευθερία ή θάνατος**

*Το σημαντικό ήταν το τουρκικό έθνος να ζήσει με αξιοπρέπεια και σεβασμό. Αυτό θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί μόνο με την επίτευξη της πλήρους ανεξαρτησίας. Όσο πλούσιο ή ευτυχισμένο και να είναι ένα έθνος, όταν δεν έχει ανεξαρτησία, δηλαδή ελευθερία απέναντι στους πολιτισμένους λαούς, δεν μπορεί να προοδεύσει και να παραμένει στο επίπεδο του δούλου. [...] Έξάλλου, η περηφάνια του Τούρκου, η εμπιστοσύνη στον εαυτό του και οι ικανότητές του είναι σε πολύ ψηλό επίπεδο. Ένα τέτοιο, λοιπόν, έθνος είναι προτιμότερο να χαθεί παρά να ζει υποδουλωμένο. Επομένως, η επιλογή είναι: ελευθερία ή θάνατος!*

Κεμάλ Ατατούρκ, *Ομιλίες σ.133-137*, Νέα Σύνορα-Λιβάνη

4. Τι πληροφορίες δίνει για τους Έλληνες πρόσφυγες της Μικράς Ασίας το βιβλίο της Ιστορίας Γ΄ Γυμνασίου και η ταινία του Ν. Κούνδουρου, *Η καταστροφή της Σμύρνης* (1922);



5. Αφού μελετήσετε τις τρεις πηγές που σας δίνονται και με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις να γράψετε επιγραμματικά ποιες είναι οι αρνητικές συνέπειες του πολέμου και να σχολιάσετε το φαινόμενο.

**1) Αφήγηση Έλληνα στρατιώτη που συμμετείχε στον Μικρασιατικό Πόλεμο**

«Οι Έλληνες τώρα ξέρ'ς... Οι Έλληνες πολύ βαρβαρία δείξαμε. Μέχρι άλλος έκανε χωράφι, πήνε [κάποιος] Έλληνας και του σκότωνε του βόδι, να το πάρει να φάμε κρέας. Αυτό ήταν σαν λυπηρό. Άλλοι πηγαίνουν στα τζαμιά να κάνουν το θρήσκευμα το δικό τους και οι δικοί μας πηγαίνουν από κάτω με διάφορα, λάστιχα, με αυτά, τους κατέβαζαν κάτ' να μην φωνάζουν τον Αλλάχ, δεν τους άφηναν [να κάνουν] όπως οι Τούρκοι. Άσχημα βέβαια αυτά, δεν μας αρέσουν αλλά στρατός, ασκέρι, δεν παραξήγαγαν κι αυτοί. Λέγαν “Γκιουνάν ασκέρ, σείτάν ασκέρ”, δηλαδή “των δαιμόνων στρατιώτες”».

Θ.Α.Νημάς, *Ο περιπετειώδης βίος του εκ Πλατάνου Τρικάλων στρατιώτη Κων/νου Τσόγια* σ.140.

## **2) Ο μητροπολίτης Σμύρνης Χρυσόστομος**

Ο Νουρεντίν [διοικητής της Σμύρνης μετά την κατάληψη από τον τουρκικό στρατό] δέχτηκε τον μητροπολίτη στο γραφείο του ... Η γαλλική περίπολος, που βρισκόταν έξω από την πλατεία, είδε τον Χρυσόστομο να φεύγει από το κτίριο. Ο Νουρεντίν βγήκε στο μπαλκόνι και φώναξε στο πλήθος ότι ο Χρυσόστομος ήταν δικός τους, για να τον κάνουν ό,τι θέλουν. Η πλατεία ήταν γεμάτη από εκατοντάδες μουσουλμάνους. Άρπαξαν τον μητροπολίτη και κακοποιώντας τον τον πήγαν ως το μαγαζί του Ισμαήλ, ενός Λεβαντινού κουρέα. Εκεί έντυσαν τον Χρυσόστομο με την άσπρη μπλούζα του κουρέα και το πλήθος άρχισε να τον χτυπάει και να τον προπηλακίζει. Βγήκαν μαχαίρια και ο όχλος έπεσε πάνω του. Προτού πεθάνει ο μητροπολίτης ακρωτηριάστηκε φρικτά.

Michel Llewellyn Smith, Το όραμα της Ιωνίας. Η Ελλάδα στη Μ.Ασία, ΜΙΕΤ, σ. 533-534.



## **3) Οι απώλειες του ελληνικού στρατού κατά τον μικρασιατικό πόλεμο**

Ο μικρασιατικός πόλεμος είχε μεγάλο κόστος σε ανθρώπινα θύματα, αμάχους και στρατευμένους. Ο ελληνικός στρατός είχε 23.000 περίπου νεκρούς και 50.000 τραυματίες, περισσότερους από τους πολέμους της περιόδου 1897-1918 μαζί. Αυτό όμως που άφησε πιο έντονα ίχνη στην ελληνική κοινωνία ήταν ο αριθμός των εξαφανισθέντων. Περισσότεροι από 18.000 εξαφανίστηκαν στα μικρασιατικά μέτωπα και 500 περίπου από αυτούς ήταν αξιωματικοί. Οι πιο πολλοί χάθηκαν τον Αύγουστο του 1922.

Γ.Μαργαρίτης, «Οι πόλεμοι», Ιστορία της Ελλάδας του 20<sup>ου</sup> αι., τ. Α2, σ.186.

6. Να αναφέρετε ό,τι γνωρίζετε για τη « δίκη των έξι » αφού διαβάσετε και το απόσπασμα που ακολουθεί.

**« Δίκη των έξι » : το κατηγορητήριο**

*Κατηγορείσθε ότι από της 1<sup>ης</sup> Νοεμβρίου 1920 και εφ' εξής μέχρι της 26<sup>ης</sup> Αυγούστου 1922 συναποφασίσαντες μετά των συνυπουργών ημών περί πράξεως εσχάτης προδοσίας, εκουσίως και εκ προθέσεως υπεστηρίξατε την εισβολήν ξένων στρατευμάτων [...].*

Δίκη των έξι: επίσημα πρακτικά, σ. 19, Εθνικό Τυπογραφείο, Αθήνα 1976

7. Τι αποφασίστηκε με τη **Συνθήκη της Λοζάνης ( 1923 )**;
8. Ποια προβλήματα αντιμετωπίζει η ελληνική κυβέρνηση μετά τον μικρασιατικό πόλεμο και σε ποιες ενέργειες προβαίνει για να τα αντιμετωπίσει;
9. Ποιες αλλαγές έγιναν από τον Μουσταφά Κεμάλ στην Τουρκία, για να την μετατρέψει σ' ένα σύγχρονο κράτος δυτικού τύπου;



ΙΣΤΟΡΙΑ Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑΤΟ

ΕΝΟΤΗΤΕΣ 40 - 44

1. Τι ονομάζεται **Μεσοπόλεμος**;
2. Να αναφέρετε επιγραμματικά τα **αποτελέσματα του Α΄ παγκοσμίου πολέμου** και να σχολιάσετε την εικόνα 1, σελ. 111 στην Ιστορία Γ΄ Γυμνασίου.
3. Ποιο φαινόμενο ονομάστηκε **κραχ το 1929**;
4. Να συγκρίνετε τις κοινωνικές διαστάσεις της οικονομικής κρίσης του 1929 στις ΗΠΑ με τις αντίστοιχες της σημερινής οικονομικής κρίσης του 2013 στην Ελλάδα.
5. Τι ήταν η πολιτική του **new deal**;

**Φραγκλίνος Ρούσβελτ: Το New Deal**

*Για να ξανακάνουμε τα εργοστάσιά μας και τα αγροκτήματά μας να ξαναδουλέψουν με τη βεβαιότητα ότι θα πωλούν τα προϊόντα τους, θα πρέπει να εξασφαλίσουμε στους καταναλωτές τα μέσα να αγοράζουν τα προϊόντα αυτά. Αλλά για να πραγματοποιηθεί αυτό, θα πρέπει να μην έχουμε ανάμεσα στους καταναλωτές 12 εκατομμύρια άνεργους, οι οποίοι δεν έχουν τη δυνατότητα ν' αγοράσουν τίποτε. Οι άνθρωποι αυτοί πρέπει να ξαναρχίσουν να εργάζονται και αυτό θα το κατορθώσουμε με τον παρακάτω τρόπο: θα μοιράσουμε την εργασία, που σήμερα προσφέρεται, ανάμεσα σε αυτούς που απασχολούνται και σε άνεργους, ώστε να εξαλείψουμε την ανεργία. Και αυτό θα το κατορθώσουμε, εξασφαλίζοντας σε κάθε εργάτη ένα κατώτατο ημερομίσθιο, που θα του επιτρέπει να ζει [...].*

*Λόγος στο Κογκρέσο, 17 Μαΐου 1933*

Η μεγάλη ιστορία του 20<sup>ου</sup> αιώνα, τ. 3, σελ. 197

6. Τι γνωρίζετε για τον **φασισμό** στην Ιταλία την περίοδο του Μεσοπολέμου; ( Γνωρίσμα-



τα του καθεστώτος, συνθήκες που το ευνόησαν).

### Ο φασισμός

Ο φασισμός όμως, κατά τους θεωρητικούς του ήταν εχθρός του ορθολογισμού. “Κράτος”, “ισχύς”, “θάρος”, “αίμα”, “θυσιά”, “πειθαρχία”, “νίκη” και “θέληση” ήταν οι προσφιλείς έννοιες των θεωρητικών του φασισμού.

Ι.Σ.Κολιόπουλος, *Νεώτερη Ευρωπαϊκή Ιστορία 1789-1945*, σελ. 345

7. Γιατί δόθηκε έμφαση στη χειραγώγηση της νεολαίας από το φασιστικό καθεστώς του Μουσολίνι; Με ποιους τρόπους επιτεύχθηκε;
8. Να σχολιάσετε σε σύντομο κείμενο την εικόνα 1, σελ. 116 στην Ιστορία Γ΄ Γυμνασίου.
9. Αφού μελετήσετε την πηγή 1, σελ. 116 στην Ιστορία Γ΄ Γυμνασίου να εκπονήσετε άσκηση (σε σχήμα) άστρου τοποθετώντας στο κέντρο τη λέξη φασισμός.



“fascio littorio”



10. Τι γνωρίζετε για τον **ναζισμό** στη Γερμανία; (Γνωρίσματα του καθεστώτος, συνθήκες που το διαμόρφωσαν, διαφορά από τον ιταλικό φασισμό).

« Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι γενικά ο ανώτατος σκοπός της ανθρώπινης ύπαρξης δεν είναι η διατήρηση ενός κράτους ούτε πολύ περισσότερο μιας κυβέρνησης, αλλά η διατήρηση της φυλής ».

Αδόλφος Χίτλερ, *Ο Αγών μου*, σελ. 176



11. Τι γνωρίζετε για τη Β' Ελληνική Δημοκρατία το 1924 και τι για την πρώτη περίοδο Δημοκρατίας (1828-1832);
12. Τι ήταν το «ιδιώνυμο»;
13. Η δικτατορία της 4<sup>ης</sup> Αυγούστου 1936. (Γνωρίσματα του καθεστώτος, διαφορά από τον ιταλικό φασισμό και τον γερμανικό ναζισμό).



14. Αφού παρατηρήσετε την εικόνα 2, σελ. 119 στην Ιστορία Γ' Γυμνασίου, να γράψετε ποιο γεγονός ενέπνευσε στον ποιητή Γ.Ρίτσο το ποίημα "Επιτάφιος".
15. Να περιγράψετε και να σχολιάσετε την εικόνα 3, σελ. 120 στην Ιστορία Γ' Γυμνασίου.

#### Στον δικτάτορα Μεταξά οφείλουμε τη θεσμοθέτηση των μαθητικών παρελάσεων.

Η παράδοση των μαθητικών παρελάσεων είναι πολύ παλιά στη χώρα μας. Οι ρίζες της φθάνουν στον προηγούμενο αιώνα. Οι πρώτοι που παρέλαυναν ήταν οι φοιτητές σε στιγμές εθνικής κινητοποίησης. Τα σχολεία εμφανίζονται παραταγμένα στην εθνική εορτή της 25ης Μαρτίου 1924, ημέρα που συνέπιπτε με την ανακήρυξη της Δημοκρατίας. Τα επόμενα χρόνια αναφέρονται μόνο πρόσκοποι και μαθητές στρατιωτικών σχολών που πλαισιώνουν τη στρατιωτική παρέλαση. Το 1932 στην Αθήνα τα σχολεία συμμετέχουν μαζί με τους προσκόπους, τη "φρουρά της πόλης" και τις "εθνικιστικές οργανώσεις" σε παρέλαση ενώπιον επισήμων στον Άγνωστο Στρατιώτη.

Όμως για πρώτη φορά η μαθητική παρέλαση παίρνει χαρακτήρα επίσημο και συμπληρωματικό ως προς τη στρατιωτική, από το 1936. Το Μάρτιο της χρονιάς αυτής παρελούν τα σχολεία επικεφαλής της πομπής, μπροστά στον Μεταξά και τον Βασιλιά. "Πρώτον παρήλασαν τα σχολεία, οι οργανώσεις, οι τροχιοδρομικοί, αντιπροσωπεία χωρικών Μακεδόνων με τας εθνικάς των ενδυμασίας, οι παλαιοί πολεμισταί", διαβάζουμε στο "Έθνος" της 25.3.36. Ακολούθησε το στράτευμα. Ήταν μια πρώτη δοκιμή για τον επίδοξο δικτάτορα. Λίγους μήνες αργότερα, το καθεστώς της 4ης Αυγούστου θα ασχοληθεί ιδιαίτερα με την ανάπτυξη της στρατιωτικής συνείδησης της νεολαίας και θα χρησιμοποιήσει γιορτές και παρελάσεις ως όργανα για την επίτευξη των σκοπών της. Το φασιστικό μοντέλο που θαύμαζε ο δικτάτορας πρόβλεπε κάθετη στρατιωτική οργάνωση της νεολαίας και έδινε ιδιαίτερο βάρος στις

"γυμναστικές επιδείξεις", στις "παρατάξεις", στις "παρελάσεις" και στις "λαμπαδηφορίες". Η ελληνική μίμηση δεν έφτασε βέβαια την εφιαλτική επιβλητικότητα των γιορτών που οργάνωνε ο Μουσολίνι ή ο Χίτλερ, αλλά ακολουθούσε πιστά τη συνταγή τους. Στο διάστημα αυτό, η προσοχή δόθηκε κυρίως στην οργάνωση της ΕΟΝ, και δια μέσου αυτής επιβάλλονταν στα σχολεία οι επιδιωκόμενοι καταναγκασμοί. Ο ίδιος ο Μεταξάς σημειώνει στο Ημερολόγιό του στις 25 Μαρτίου 1938: "Τι όνειρο ήταν χθες και σήμερα! -Χθες στο πεδίο του Άρεως με την Εθνική Νεολαία. Το έργο μου! Έργον που ενίκησε μέσα σε τόσες αντιδράσεις! Σχεδόν 18 χιλιάδες παιδιά από Αθήνας και Πειραιά, περίχωρα και από πολλές επαρχίες. Φάλαγξ "Ι.Μεταξά" Πατρών! (...) -Σήμερα. Τελετή. Ενθουσιασμός. Αποθέσις. Παρέλασις στρατού θαυμασία. Απόγευμα παρέλασις Σχολείων Προσκόπων κτλ. και Εθνικής Νεολαίας με τα Τάγματα εις την ουράν. Αι φάλαγγες της ΕΟΝ ατέλειωτοι! Όλοι ντυμένοι! Περίπου 12-14 χιλιάδες! Εντύπωσις εις τον κόσμον καταπληκτική!"

Σε μια από τις δεκάδες παρελάσεις μαθητών - φαλαγγιτών που οργάνωσε η 4η Αυγούστου στο Παναθηναϊκό Στάδιο, ο Μεταξάς απευθύνθηκε προς τον Γεώργιο Γλίξμπουργκ: "-Ιδού, Μεγαλειότατε, ο στρατός σας, εις τον οποίον και μόνον πρέπει να στηρίζεσθε. " Ο Βασιλιάς θυμόταν το μάθημά του. Και στον εορτασμό της 25ης Μαρτίου 1941 συνεχάρη με ημερήσια διαταγή του την ΕΟΝ, η οποία "με πλήρη συνείδησιν της μεγάλης ημέρας, παρήλασεν ενώπιόν μου εις αρτίους σχηματισμούς και παρετάχθη κατά την δοξολογίαν με υπερηφάνειαν και κατανόησιν (...) Δια της τοιαύτης εμφανίσεώς της, ελάμπρυνε την ημέραν της Εθνικής μας Εορτής, αναπληρώσασα τον Στρατόν μας, όστις γενναίως μάχεται δια την τιμήν και Ελευθερίαν της Πατρίδος."

Από τότε η σχολική παρέλαση συνδέθηκε απόλυτα με τη στρατιωτική, και η απουσία των μαθητών θεωρήθηκε αξιόποινη πράξη, ισοδύναμη με την παράβαση στρατιωτικού καθήκοντος. Η εμφυλιοπολεμική περίοδος δεν βελτίωσε φυσικά τις συνθήκες. Η δικτατορία δε χρειάστηκε να κάνει τίποτα περισσότερο απ' το να κοντύνει λίγο τα μαλλιά των αγοριών και να μακρύνει τις φούστες των κοριτσιών. Ήδη στην πρώτη παρέλαση της επταετίας, ο τότε "αντιπρόεδρος" Σπαντιδάκης δήλωνε πολύ ευχαριστημένος: "Είμαι απολύτως ικανοποιημένος από την εν γενέει εμφάνισιν των παρελασάντων τμημάτων (sic) της μαθητιώσης νεολαίας Θεσσαλονίκης. Κατεδείχθη, ότι οι εκπαιδευτικοί λειτουργοί, ενστενισθέντες τας αρχάς της Επαναστάσεως της 21ης Απριλίου, δίδουν ιδιαίτεραν προσοχήν εις την εκπαίδευσιν και μόρφωσιν της μαθητιώσης νεολαίας, της οποίας το φρόνημα και το ήθος είναι λίαν υψηλά σήμερα." Και οι κυβερνήσεις της μεταπολίτευσης δεν διανοήθηκαν να αμφισβητήσουν την αναγκαιότητα των υποχρεωτικών μαθητικών παρελάσεων. Φρόντισαν μόνο να απαλύνουν τις ακρότητες του στρατιωτικού καθεστώτος και να προσαρμόσουν τον καταναγκασμό στα "δημοκρατικά ήθη". Άλλωστε και η Αριστερά που είχε απήχηση εκείνη την εποχή δεν ζήτησε ποτέ να καταργηθούν οι μαθητικές παρελάσεις. Απαίτησε μόνο να συμπεριληφθούν στους παρελαύνοντες και τα σωματεία των αγωνιστών της εθνικής αντίστασης.

Για μία και μόνο φορά ετέθη θέμα κατάργησης των μαθητικών παρελάσεων ως αναχρονιστικού θεσμού, αλλά αμέσως η ιδέα απερρίφθη κατηγορηματικά. Ήταν τον Φεβρουάριο του 1984, όταν δημοσιεύθηκε η είδηση. Η φιλοκυβερνητική εφημερίδα "Ειδήσεις" επιδοκίμασε την απόφαση: "Άξια για κάθε έπαινο η πρωτοβουλία του υπουργείου Παιδείας να θέσει τέρμα στις παρελάσεις των μαθητών. Το ολοκληρωτικής νοοτροπίας έθιμο της στρατιωτικοποίησης των νέων, ακόμα και των εξάχρονων παιδιών, με τη 'ζύγισή' και τη 'στοίχισή', με την 'κεφαλή δεξιά', με την απόδοση τιμών στον υπουργό, στον νομάρχη ή στον δεσπότη, δεν συναντάται στις περισσότερες χώρες του κόσμου. Όχι πάντως στις κοινοβουλευτικές δημοκρατίες. Γιατί καλλιεργεί στη νέα γενιά ψυχολογία μαζικής πειθαρχίας, τέτοια που ελάχιστα συμβάλλει στη διαμόρφωση ελεύθερων κι ανεξάρτητων συνειδήσεων."

Η εφημερίδα καλά τα έλεγε. Μόνο που την ίδια μέρα, ο τότε υπουργός Παιδείας Απόστολος Κακλαμάνης έσπευδε να διαψεύσει την είδηση, δηλώνοντας κατηγορηματικά ότι ούτε απόφαση ούτε καν

παρόμοια σκέψη δεν υπήρχε. Από τότε κανείς υπουργός δε διανοήθηκε να αναρωτηθεί για τη σχέση μιας στρατιωτικής επίδειξης με τη διαδικασία της εκπαίδευσης.

(Ελευθεροτυπία, 29/10/1995)

16. Με ποιον τρόπο επιδίωξε ο Μεταξάς να χειραγωγήσει τη νεολαία;



EON

ΙΣΤΟΡΙΑ Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ

ΕΝΟΤΗΤΕΣ 45 - 49

1. Πού στόχευε η υπογραφή του **Αντιδιεθνιστικού Συμφώνου** από τη ναζιστική **Γερμανία**, τη φασιστική **Ιταλία** και την καπιταλιστική **Ιαπωνία**;

**Ο Μουσολίνι «βαφτίζει» Άξονα τη συμμαχία Βερολίνου-Ρώμης**

*« Αυτή η κατακόρυφη γραμμή ανάμεσα στη Ρώμη και το Βερολίνο δεν είναι διαχωριστική αλλά μάλλον ένας Άξονας γύρω από τον οποίο όλα τα ευρωπαϊκά κράτη, εμπνεόμενα από τη θέληση για συνεργασία και ειρήνη, μπορούν επίσης να συνεργαστούν ».*

Μπενίτο Μουσολίνι, ομιλία στο Μιλάνο 1936.

2. Αφού μελετήσετε την πηγή 1 και την εικόνα 3, στη σελ. 124 της Ιστορίας Γ΄ Γυμνασίου, να γράψετε τα συμπεράσματά σας.

3. Να παρουσιάσετε το περιεχόμενο των όρων **ανεξαρτησία** (βλ. γλωσσάριο) και **προτεκτοράτο**.

*« Προτεκτοράτο: Ανίσχυρο και νεοσύστατο συνήθως κράτος, οικονομικά και πολιτικά εξαρτημένο («προστατευόμενο») από μια μεγάλη δύναμη ».*

Γλωσσάριο, Ιστορία του νεότερου και σύγχρονου κόσμου, Γ΄ Λυκείου

4. Να αναφέρετε τα **αίτια** του **Β΄ Παγκόσμιου πολέμου (1939-1945)**.

5. Ποια ήταν η **αφορμή** για τον **Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο**;

6. Να μελετήσετε την πηγή 1, στη σελ. 127 της Ιστορίας της Γ΄ Γυμνασίου και να σχολιάσετε τον πολιτισμό του δυτικού ανθρώπου και τις μεθόδους που χρησιμοποιεί για να εξοντώσει το είδος του.



Το Αίο, το οποίο ο Χίτλερ χρησιμοποίησε για να εξοντώσει τον Εβραϊκό λαό, το 1941, στην Πολωνία.



7. Πώς προσπαθεί να οργανώσει την κατεχόμενη Ευρώπη η χιτλερική Γερμανία; Ποια ήταν η αντίδραση των λαών στην ακραία και απάνθρωπη συμπεριφορά των Γερμανών;

#### Ο Χίτλερ περιγράφει σε επιτελείς του τη μελλοντική, ναζιστική Ευρώπη

Ποια μορφή πρόκειται να πάρει η μελλοντική κοινωνική τάξη, θα σας πω αμέσως. Θα υπάρχει μια τάξη κυρίων, που θα έχει στρατολογηθεί στη μάχη και θα έχει έτσι την ιστορική δικαίωση. Θα υπάρχει έπειτα το πλήθος των εταίρων του κόμματος, με την ανάλογη ιεραρχία. Αυτοί θα αποτελέσουν τη νέα μεσαία τάξη. Θα υπάρχει επίσης η μεγάλη μάζα των ανωνύμων, των δούλων, των τελευταίων. Σε ακόμα πιο χαμηλή βαθμίδα θα είναι οι ξένοι που θα κατακτηθούν, οι μοντέρνοι σκλάβοι.

M. Patrinieri, G. Rizzoni, E. Barbaglia, Χίτλερ, Φυτράκης 1972, σ.149

8. Πώς έληξε ο Β΄ Παγκόσμιος πόλεμος;
9. Ποιο **νέο όπλο** χρησιμοποιήθηκε στον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο; Πού το χρησιμοποίησαν και ποιες ήταν οι συνέπειες;



10. Η 28<sup>η</sup> Οκτωβρίου αποτελεί εθνική γιορτή των Ελλήνων. Ποιο γεγονός γιορτάζουμε;

**Ο Ιταλός πρέσβης, Εμανουέλε Γκράτσι, επιδίδει στον πρωθυπουργό της Ελλάδας, Ιωάννη Μεταξά, το ιταλικό τελεσίγραφο στις 28 Οκτωβρίου 1940**

« Μόλις καθίσαμε του είπα ότι η κυβέρνησή μου μου είχε αναθέσει να του κάνω μία άκρως επείγουσα ανακοίνωση και χωρίς άλλα λόγια τού έδωσα το κείμενο. Ο Μεταξάς άρχισε να το διαβάσει. Τα χέρια που κρατούσαν το χαρτί έτρεμαν ελαφρά και μέσα από τα γυαλιά έβλεπα τα μάτια να βουρκώνουν, όπως συνήθιζε όταν ήταν συγκινημένος. Όταν τελείωσε την ανάγνωση, με κοίταξε κατά πρόσωπο και μου είπε με φωνή λυπημένη αλλά σταθερή: "Alors, c' est la guerre" ».

Εμ. Γκράτσι, Η αρχή του τέλους, Εστία 1980, σ. 285.

11. Από ποιες χώρες επιβλήθηκε η **τριπλή κατοχή στην Ελλάδα;**

12. Τι ήταν οι **δωσίλογοι;** Γιατί χαρακτηρίζεται έτσι ο πρωθυπουργός Τσολάκογλου;



13. Ποια είναι τα γνωρίσματα του καθεστώτος της κατοχής; Πώς συμπεριφέρονται στους κατακτημένους Έλληνες οι κατακτητές; Ποια προβλήματα αντιμετωπίζουν οι κατακτημένοι;



### Κατοχική πείνα

Όλη η παραγωγή, ο φυσικός πλούτος και τα αγαθά δεσμεύτηκαν από τους Γερμανούς. Κάτω από την πίεση ενός καλπάζοντος πληθωρισμού εκμηδενίστηκαν τα εισοδήματα, οι μισθοί και τα ημερομίσθια. Η εξαφάνιση των τροφίμων και η συνεπακόλουθη πείνα που μάστιζε τη χώρα είχε ως άμεσο επακόλουθο την εμφάνιση της μαύρης αγοράς.

Πείνα  
13.12.41

Πείνα και αθλιότης στους δρόμους και στα σπίτια. Οι άνθρωποι πρίζονται. Πεθαίνουν στους δρόμους. Οι Γερμανοί αφαιρούν το παν. Τα τρόφιμα έχουν φτάσει σε δυσθεώρητα ύψη. Το θάμα ανθρώπων αναίσθητων από την πείνα στα πεζοδρόμια της Λεωφόρου Πανεπιστημίου είναι κάθε μέρα συχνότερο. [...] Στο σταθμό μια γυναίκα πέφτει μπροστά μου σαν κεραυνόπληχτη. Την σηκώνουν, μαζεύεται κόσμος και της δίνει λεφτά. Τι να τα κάνει;

(Ασημ. Πανσέληνος, Φύλλα Ημερολογίου (1941-1943), Αθήνα, Κέδρος, 1993, σ. 118-119)

### Πώς κυριάρχησαν οι μαυραγορίτες στην Κατοχή

#### Ο τρόπος των συναλλαγών

Αρκετά σημαντικό ρόλο στην ανεπάρκεια των τροφίμων φαίνεται ότι έπαιξε η γενικευμένη και δικαιολογημένη άρνηση των αγροτών να παραδώσουν υποχρεωτικά τα βασικά αγροτικά προϊόντα τους στους οργανισμούς συγκέντρωσης. Βεβαίως η συγκέντρωση των σιτηρών από την ΚΕΠΕΣ (Κεντρική Επιτροπή Προστασίας Εγχωρίου Σιτοπαραγωγής) γινόταν και προπολεμικά σε εθελοντική βάση και διαδραμάτιζε σημαντικό ρόλο στον καθορισμό των τιμών και συνεπώς στη βελτίωση του αγροτικού εισοδήματος.

Μπροστά στην αποτυχία του συστήματος της υποχρεωτικής συγκέντρωσης σιτηρών από τις κατοχικές αρχές, προκειμένου να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα διατροφής των κατοίκων των πόλεων τον Ιούλιο του 1941, προτάθηκε η ανταλλαγή (πληρωμή των αγροτών) να γίνεται όχι μόνο σε χρήμα αλλά και σε είδη του ελληνικού μονοπωλίου (σαπούνι, λάδι, αλάτι και σπίρτα). Ούτε και αυτή η προσπάθεια πέτυχε, καθώς όσο περνούσε ο καιρός οργανωνόταν η «μαύρη αγορά», όπου σύμφωνα με μαρτυρίες της εποχής «μια οκά φασόλια» επισήμως τιμάται 35 δρχ. αντί 300 δρχ. στη «μαύρη αγορά» και το «ελαιόλαδον... 40-50 δρχ. αντί 400 την οκάν» («Πρωία», 10.9.1941). Βεβαίως οι συναλλαγές της μαύρης αγοράς σε χρήμα αφορούσαν μεγάλες ποσότητες και έτσι ήταν δυνατόν το χρήμα αυτό να μετατραπεί άμεσα σε χρυσό, ενώ στις καθημερινές μικρές ανταλλαγές το σιτάρι αποτελούσε το σταθερό μέτρο συναλλαγών και το χρήμα είχε συμβολική σημασία στον αγροτικό χώρο λόγω του ανεξέλεγκτου, όπως θα δούμε, πληθωρισμού.

Θα πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι τα αστικά κέντρα, και ιδιαίτερα η Αθήνα και η Θεσσαλονίκη, στη διάρκεια του πολέμου αλλά και μετά την κατάρρευση του μετώπου και την εχθρική εισβολή τον Απρίλιο - Μάιο του 1941 αποτέλεσαν καταφύγια για μεγάλες μάζες αγροτικού πληθυσμού, ο οποίος



μέσα σε συνθήκες πανικού και εξαθλίωσης προσπαθούσε να αποφύγει τους βομβαρδισμούς και την άγρια εισβολή ιδίως των Βουλγάρων στη Μακεδονία.

### **Οι συνέπειες του υποσιτισμού**

Στις αρχές Σεπτεμβρίου του 1941 άρχισαν να φαίνονται καθαρά οι συνέπειες του υποσιτισμού και τον Νοέμβριο άρχισαν οι πρώτοι θάνατοι από την πείνα. Υπάρχουν διαφορετικοί υπολογισμοί για τους θανάτους από την πείνα, όμως ο ακριβής αριθμός δεν έχει τόση σημασία. Σύμφωνα με πολύ μετριοπαθείς εκτιμήσεις, μόνο τον Μάρτιο του 1942, οπότε κορυφώθηκε η πείνα, πέθαναν 4.500 άτομα περισσότερα από τον αντίστοιχο μήνα του 1940 (σε ειρηνική περίοδο). Οι πλέον προχωρημένες εκτιμήσεις αναφέρουν περίπου χίλιους θανάτους την ημέρα στην περιοχή της Αθήνας και του Πειραιά την περίοδο εκείνη, πράγμα που σημαίνει ότι ο συνολικός αριθμός ξεπερνά τις 300.000.

Σύμφωνα με εκτιμήσεις της Επιτροπής Σμπαρούνη σχετικά με τις επισιτιστικές ανάγκες της Ελλάδας, στην οποία συμμετείχαν εκτός από τον Α. Σμπαρούνη ως πρόεδρο και οι Ζολώτας, Αγγελόπουλος, Ευελπίδης κ.ά., η κρατική προσπάθεια μέσω του «Δελτίου Τροφίμων» την περίοδο Ιουλίου 1941 - Μαρτίου 1942 δεν εξασφάλισε στον πληθυσμό της Αθήνας ούτε το 30% του ελάχιστου ορίου θερμίδων για την επιβίωση ενός ανθρώπου.

Οι υπόλοιπες ανάγκες έπρεπε να καλυφθούν από άλλες πηγές, οι οποίες δεν μπορούσαν να είναι παρά η μαύρη αγορά, η άμεση προμήθεια από συγγενείς στο χωριό και σε ορισμένες περιπτώσεις η κλοπή των τροφίμων είτε από τους εμπόρους-«μαυραγορίτες» είτε από τις δυνάμεις κατοχής από τους περίφημους «σαλταδόρους» κτλ.

Σε μια πρώτη φάση η μαύρη αγορά αφορούσε έναν τεράστιο αριθμό ανθρώπων, οι οποίοι με διάφορους τρόπους μπορούσαν να προμηθευτούν τρόφιμα από διάφορες πηγές και με διάφορα μέσα. Τους πρώτους μήνες της πείνας ένας μεγάλος αριθμός κατοίκων των αστικών κέντρων και κυρίως της Αθήνας μετακινούνταν προς τις αγροτικές περιοχές για αναζήτηση τροφίμων, συχνά με ζώα και ακόμη και με τα πόδια. Σε όλες αυτές τις διαδρομές των «καρavanιών» όπως ήταν επόμενο αναπτύχθηκαν ληστοςυμμορίες που επωφελούνταν από την ουσιαστική απουσία αστυνόμευσης στην περίοδο της Κατοχής, παρά τις σπασμωδικές προσπάθειες καταστολής από το κατοχικό καθεστώς.

### **Η υποτίμηση του χρήματος**

Αργότερα οι συμμορίες αυτές σχεδόν εξαφανίστηκαν χάρη στις εκκαθαριστικές επιχειρήσεις της Εθνικής Αντίστασης. Σταδιακά, τα δίκτυα της μαύρης αγοράς πέρασαν σε λιγότερα χέρια και οργανώθηκαν περισσότερο, ενώ ταυτόχρονα αναπτύχθηκαν στις πόλεις προμηθευτικοί συνεταιρισμοί. Ήδη στις αρχές του 1942 το φαινόμενο των συνεταιρισμών είχε πάρει μεγάλες διαστάσεις. Σχεδόν όλα τα αστικά επαγγέλματα είχαν καταφέρει να οργανώσουν καταναλωτικούς συνεταιρισμούς.

Τα κυριότερα αίτια της αύξησης του πληθωρισμού θα πρέπει να αναζητηθούν όχι μόνο στην έλλειψη των αγαθών σε σχέση με τη ζήτηση (πράγμα που εξέθρεψε τη μαύρη αγορά), αλλά και στη νομισματική και δημοσιονομική πολιτική των αρχών της Κατοχής. Είναι γνωστό ότι οι κατοχικές αρχές

«δέχτηκαν» να καταβάλουν τεράστια ποσά σε δραχμές στις δυνάμεις του Άξονα ως «δαπάνες Κατοχής». Η πληρωμή των δαπανών Κατοχής αυξήθηκε με πολύ υψηλούς ρυθμούς από 25 εκατ. δρχ. τον Νοέμβριο του 1941 σε 850 εκατ. δρχ. τον Αύγουστο του 1943. Ταυτόχρονα το σύστημα εισπραξης δημοσίων εσόδων από φόρους και δασμούς είχε προφανώς καταρρεύσει.

Οι δαπάνες της κατοχικής κυβέρνησης ωστόσο ήταν σημαντικές, προκειμένου να πληρώσει τις δαπάνες Κατοχής στον κατακτητή και να καλύψει τις εσωτερικές ανάγκες (μισθοί κτλ.). Προφανώς το τεράστιο έλλειμμα που προέκυπτε χρηματοδοτείτο με έκδοση νέου χρήματος. Έτσι η αύξηση της κυκλοφορίας του χρήματος έφθασε σε δυσθεώρητα ύψη, από 9 δισ. δρχ. τον Δεκέμβριο του 1939 σε 450.000 δισ. τον Ιούνιο του 1944 (Έκθεση Σμπαρούνη), με αποτέλεσμα την ταχύτατη υποτίμηση του χρήματος, δηλαδή την τεράστια μείωση της αγοραστικής του δύναμης. Όσοι μπορούσαν να μετατρέπουν τις δραχμές σε χρυσό έβγαιναν κερδισμένοι τελικά περισσότερο από αυτούς που συσώρευαν εμπορεύματα, κυρίως τρόφιμα, με στόχο να επωφεληθούν από τη συνεχή άνοδο της τιμής τους. Πράγματι για μια σειρά συγκυριακούς λόγους, που συνδέθηκαν με τις συμμαχικές στρατιωτικές επιτυχίες στις αρχές Νοεμβρίου του 1942, οι τιμές των τροφίμων έπεσαν κατά 50%. Την πτώχευση αυτή προφανώς πλήρωσαν περισσότερο οι μικροί και σχετικά απληροφόρητοι κερδοσκόποι, οι ποσότητες των τροφίμων στην αγορά διπλασιάστηκαν, διότι οι «μαυραγορίτες» άνοιξαν τις αποθήκες τους φοβούμενοι ότι οι επιτυχίες των συμμάχων θα οδηγούσαν σε άρση του ναυτικού αποκλεισμού της χώρας. Μερικοί θυμούνται ακόμη το επιφώνημα των εμπόρων «αγάντα Ρόμελ!» την περίοδο εκείνη.

## **Η μεταφορά του πλούτου**

Από όλη αυτή την πληθωριστική διαδικασία ολόκληρη την περίοδο της Κατοχής προέκυψε μια μεταφορά πλούτου από το σύνολο σχεδόν του αστικού πληθυσμού προς τους «επιτήδειους εμπόρους»-«μαυραγορίτες», οι οποίοι συσώρευσαν τεράστιες περιουσίες και σταδιακά ανέτρεψαν την οικονομική και κοινωνική ιεραρχία στη διάρκεια της Κατοχής και κυρίως μετά την απελευθέρωση.

Σύμφωνα με εκτιμήσεις, στην περίοδο της Κατοχής άλλαξαν χέρια τεράστιες περιουσίες, από κινητά αντικείμενα αξίας (κοσμήματα, χρυσαφικά, αντικείμενα τέχνης κ.ά.) ως και ακίνητα (κατοικίες, διαμερίσματα, οικόπεδα). Υπάρχουν σχετικές πληροφορίες ότι πουλήθηκαν ακίνητα την περίοδο εκείνη στο 15%-25% της πραγματικής τους αξίας.

Η «κρίση» της μαύρης αγοράς του Νοεμβρίου του 1942 ξεπεράστηκε από τους κερδοσκόπους σχετικά γρήγορα. Ωστόσο η κατάσταση στην αγορά τροφίμων κάπως βελτιώθηκε λόγω της αυξημένης εξωτερικής βοήθειας που ήδη είχε αρχίσει να επιτρέπεται, κυρίως στα πλαίσια των προσπαθειών του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού. Έτσι σταδιακά από τον Απρίλιο του 1942 σουηδικά πλοία μετέφεραν канаδικό σιτάρι.

Τα επισιτιστικά προβλήματα των αστικών κέντρων οδήγησαν αναγκαστικά τις αρχές Κατοχής να εντείνουν τις προσπάθειες συγκέντρωσης αγροτικών προϊόντων χρησιμοποιώντας νέες μεθόδους. Σύμφωνα με το νομοθετικό διάταγμα του Απριλίου του 1942, αναβίωσε η φορολόγηση των αγροτών με το παλαιό σύστημα της δεκάτης, δηλαδή της υποχρεωτικής παράδοσης στις φορολογικές αρχές ενός δεκάτου της αγροτικής παραγωγής. Ταυτόχρονα εισήχθη το λεγόμενο «παρακράτημα» για τους

μεγάλους παραγωγούς, δηλαδή η υποχρεωτική παρακράτηση ενός τμήματος της παραγωγής πέραν της δεκάτης αντί ενός αντιτίμου αυθαίρετα καθοριζομένου από το κατοχικό κράτος. Οι σχετικοί πίνακες ανηρτώντο στα κοινοτικά γραφεία με στόχο την «αλληλοκαταγγελία» των αγροτών για ψευδείς δηλώσεις. Βεβαίως αντί αλληλοκαταγγελίας έγινε «αλληλοσυγκάλυψη» και το βάρος ελέγχου έπεσε στην αρμόδια επιτροπή.

Όπως ήταν αναμενόμενο, στις περισσότερες περιπτώσεις όλα ή μερικά από τα πρόσωπα των διαφόρων επιτροπών δεν εκτελούσαν τις διαταγές των κατοχικών αρχών, κερδίζοντας έτσι και την εμπιστοσύνη των αγροτών. Πολλά από τα μέλη των επιτροπών αυτών αναδείχθηκαν έτσι τοπικοί ηγέτες της Εθνικής Αντίστασης.

Όλη αυτή η προσπάθεια των αρχών Κατοχής τελικά ελάχιστα απέδωσε σε σχέση με τα αναμενόμενα και δεν μπόρεσε να λύσει το πρόβλημα του επισιτισμού των αστικών κέντρων. Αντίθετα δημιούργησε και στον αγροτικό χώρο συνθήκες έντονης δυσανεξίας, η οποία δεν άργησε να μετατραπεί σε αντίδραση κατά των κατοχικών δυνάμεων και να ενισχύσει την προσπάθεια της Εθνικής Αντίστασης, που ήδη είχε αρχίσει να οργανώνεται στον αγροτικό χώρο.

**Ο κ. Ναπολέων Μαραβέγιας είναι καθηγητής της Πολιτικής Οικονομίας, κάτοχος της Έδρας Jean Monnet στο ΓΠΑ και πρόεδρος του Εθνικού Ιδρύματος Αγροτικής Έρευνας (ΕΘΙΑΓΕ). Δημοσίευση 24-10-1999**

14. Να εξηγήσετε το φαινόμενο της **μαύρης αγοράς**. Τι ήταν οι **μαυραγορίτες**; Σήμερα πώς χρησιμοποιείται ο όρος;

15. Να αναφέρετε δύο παραδείγματα **αντίστασης των Ελλήνων** την περίοδο της Γερμανικής κατοχής.

Υποστολή γερμανικής σημαίας από την Ακρόπολη – Μάιος 1941

Εξαιρετική η αλληλεγγύη των Ακροπόλεων στα πλαίσια του εθνικού αγώνα για την απελευθέρωση της Ελλάδας. Η σημαία της Ακρόπολης, η οποία κέρδισε τον αγώνα, είναι το πρώτο σύμβολο της εθνικής αντιστάσεως των Ελλήνων.



Στην ανακάλυψη ελαφιας αμαξίας 120 άμαξας και Ε.Α.Μ. 65 και Ε.Α.Ε.Σ. και 12 Άρματα κύριου από την πρωτεύουσα Αθήνα (1941) και την Βουλιαχτή και στο Νεοκλασικό Ζαχάρη.



Ανατίναξη γέφυρας Γοργοπόταμου Νοεμβρίου 1942

16. Ποιες **οργανώσεις αντίστασης** γνωρίζετε;



Εις τρέλα τον πόλεμον  
μαζύσαν με σπυρίσματα  
αγυιάδες του λαού.  
ΚΑΤΟ Ο ΦΑΣΙΣΜΟΣ



Η πελαγίγγα του Άσου  
παρμαίτην από ΕΑΜ  
1944. Η κόκκινη Εθνη  
Αποστολή με φίλους είναι από  
απόφαση με τους ασημένιους.

### 17. Τι ήταν τα τάγματα ασφαλείας;



#### Τάγματα ασφαλείας

Μετά από όλα αυτά, οι Ημερωτές  
και απόπειρα να Ελάττωσε από το  
απόπειρα, αλλά και οι φωνές ότι οι  
δικαστές στένουν στην κριτική,  
αλλά τον πόλεμον με όλες τους τις  
δυσκολίες, οργισμένους - τμήμα  
έλαση ενόπλιους, οι παρτίδες κινήση  
έτι τμήμα κινήση από δεξιότατο και.  
Ναι από Ελάττωσε, όμως ότι από  
Καταλή από μισό και οι Ελάττωσε  
που - σπυρίσματα με - τις  
κινήσεις.

### Μπλόκο

Δεν είχε φέξει ακόμα, όταν εβούιζε τριγύρω: «Προσοχή, προσοχή! Όλοι οι άντρες κρυφτείτε!». Δεν πρόλαβαν. Μέσα στο μισοσκόταδο δεν ξεχώριζες καλά. «Μπλόκος!» φώναζαν, «μπλόκος! μας κυκλώσανε παντού!». Βγαίνανε οι γυναίκες, τις λόγγιζαν μπρος στο κατώφλι τους. Αποσπούσανε τα παιδιά από τους πατεράδες. Τους άντρες, τους τους εσέρνανε απ’ τα πόδια κι απ’ τα μαλλιά. Μέσα στο μισοσκόταδο ξεχώριζες ένα βογγητό, δεν έβλεπες το πρόσωπο. Ξημερωθήκανε οι άντρες όλοι γονατιστοί. Ωσπου έσκασε ο ήλιος, ήρθε τότε κι η μάσκα. Ένα πανί κατάμαυρο της σκέπαζε την κεφαλή, φαίνονταν μόνο μάτια, κι έδειχνε με το δάχτυλο. [...] Έδειχνε με το δάχτυλο η μάσκα και προχωρούσε. Στήσανε πολυβόλα, και τους εγάζωσε η ριπή. Εσβάρνισε το αίμα.

Μέλιτω Αξιώτη, Εικοστός Αιώνας, Κέδρος, 1982, σ. 123-4



Τα σκοπευτήρια της Καισαριανής



Εις 200 ψυχοκόμνη Έλληνας Κατακλιτής της Καισαριανής  
Από την την έκδοση - 1<sup>η</sup> Μαΐου 1944



### 18. Τι γνωρίζετε για την ΠΕΕΑ, γνωστή ως «κυβέρνηση του βουνού»;

19. Να αναφέρετε τα αποτελέσματα του Β΄ Παγκόσμιου πολέμου (επιγραμματικά).

20. Να παρατηρήσετε την εικόνα 1, στη σελ. 135 στην Ιστορία Γ΄ Γυμνασίου και να γράψετε τα συναισθήματα που σας προκαλεί.

21. Ποιος ήταν ο στόχος του ΟΗΕ που ιδρύθηκε το 1945; Να σχολιάσετε το γεγονός ότι αποτελείται από μόνιμα μέλη με δικαίωμα βέτο (ΗΠΑ, Σοβιετική Ένωση, Μ.Βρετανία, Γαλλία, Κίνα).

*Κατά τον ιστορικό E.J. Hobsawom, «οι πόλεμοι [ενν. ο Α΄ και Β΄ Παγκόσμιος πόλεμος] ήταν λίαν επωφελείς για την οικονομία των Ηνωμένων Πολιτειών. Εκπληκτικοί ήταν οι ρυθμοί οικονομικής αύξησης που πέτυχαν και στους δύο παγκοσμίους πολέμους, ιδιαίτερα δε στον δεύτερο, όταν η οικονομία αυξήθηκε με ετήσιο ρυθμό περίπου 10%, τον ταχύτερο ρυθμό που είχε ποτέ πετύχει ή πέτυχε εφεξής η χώρα».*

ΙΣΤΟΡΙΑ Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΔΕΚΑΤΟ

ΕΝΟΤΗΤΑ 50 - 53

1. Να μελετήσετε **τον χάρτη στη σελ. 137** στην Ιστορία Γ΄ Γυμνασίου και να παρουσιάσετε τις επιτυχίες αλλά και τις σκοτεινές πλευρές των κομμουνιστικών καθεστώτων.

2. Ποιες διαφορές υπάρχουν ανάμεσα στις **λαϊκές δημοκρατίες των ανατολικών χωρών** και τις **δημοκρατίες των δυτικών χωρών**;

*«Οι ΗΠΑ ακολουθούσαν την ελεύθερη οικονομία και το πολυκομματικό πολιτικό σύστημα, ενώ η ΕΣΣΔ υιοθετούσε την κρατική ιδιοκτησία στα μέσα παραγωγής και ένα μονοκομματικό πολιτικό σύστημα, βασισμένο στην παντοδυναμία του Κομμουνιστικού Κόμματος.*

*Μετά το 1945 δημιουργήθηκαν, υπό την ηγεσία κάθε υπερδύναμης, δύο μεγάλοι συνασπισμοί κρατών: ο δυτικός συνασπισμός, με ηγέτη τις ΗΠΑ, στον οποίο μετείχαν κράτη της Δυτικής Ευρώπης, ο Καναδάς, η Αυστραλία, η Νέα Ζηλανδία κ.ά. • και ο ανατολικός συνασπισμός, με ηγέτη την ΕΣΣΔ και μέλη του χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, όπως η Πολωνία, η Τσεχοσλοβακία, η Ουγγαρία, η Ρουμανία, η Βουλγαρία.»*

Ιστορία του νεότερου και σύγχρονου κόσμου, Γ΄ Λυκείου,  
σελ. 140

3. Τι γνωρίζετε για το **σχέδιο Μάρσαλ**; Να το σχολιάσετε.

4. Τι σημαίνει **κράτος πρόνοιας**; Σήμερα, έχουμε κράτος πρόνοιας στην Ελλάδα; Αιτιολογήστε την απάντησή σας.

5. Ποια είναι τα χαρακτηριστικά του **«αστικού τρόπου ζωής»** τη δεκαετία του '60; Ποιες ήταν οι κυρίαρχες αξίες της εποχής; Ποιες επιπτώσεις έχει ο συγκεκριμένος τρόπος ζωής στη σύγχρονη κοινωνία;

6. Ποια κινήματα αμφισβήτησαν τη δεκαετία του '60 τον «αστικό τρόπο ζωής»;



7. Τι ονομάστηκε **Ψυχρός Πόλεμος**;

8. Τι γνωρίζετε για το **Δόγμα Τρούμαν**; Να το σχολιάσετε.

9. Ποιες ήταν οι **επιπτώσεις** του Ψυχρού Πολέμου;

10. **Προτεινόμενη δραστηριότητα** από τις Οδηγίες για τη διδασκαλία της Ιστορίας στο Γυμνάσιο για το σχολ. έτος 2016 – 2017:

«Διαφήμιση ηλεκτρικών ειδών της ΙΖΟΛΑ» ως παράδειγμα εκσυγχρονισμού και αστικοποίησης της ελληνικής κοινωνίας και ως στοιχείο διαφοράς ανάμεσα στην Ανατολική και Δυτική Ευρώπη:

[http://www.greek-](http://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/education/greek_history/item.html?iid=1008)

[language.gr/digitalResources/literature/education/greek\\_history/item.html?iid=1008](http://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/education/greek_history/item.html?iid=1008)



Το Βήμα της Κυριακής, Αθήνα 25.11.2012, σ.28.

11. Ποια ήταν τα **προβλήματα του Τρίτου Κόσμου**;
12. Να ορίσετε το **απαρτχάιντ**.
13. **Διαθεματική δραστηριότητα** με τη Ν. Γλώσσα Γ΄ Γυμνασίου, σ. 119 άσκηση 3 Διαβάζω και γράφω.
14. **Προτεινόμενη δραστηριότητα** από τις Οδηγίες για τη διδασκαλία της Ιστορίας στο Γυμνάσιο για το σχολ. έτος 2016 – 2017:  
Συζήτηση για την ευθύνη των αποικιοκρατών για την υπανάπτυξη που μαστίζει σήμερα πολλές πρώην αποικίες.
15. Ποιοι λόγοι αναζωπύρωσαν την **ξеноφοβία** και τον **ρατσισμό** τη **δεκαετία του '90**;
16. Να μελετήσετε την εικόνα 5 του σχ. βιβλίου σ.149 και το κείμενο 2 στο Τετράδιο Εργασιών της Ν. Γλώσσας Γ΄ Γυμνασίου, σ. 29 και να παρουσιάσετε **τα προβλήματα της μετανάστευσης** για τους μετανάστες και τη χώρα υποδοχής.



ΙΣΤΟΡΙΑ Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΩΔΕΚΑΤΟ

ΕΝΟΤΗΤΕΣ 54 – 55 (56-58 ΕΚΤΟΣ ΥΛΗΣ)

1. Τι γνωρίζετε για τα **Δεκεμβριανά** το **1944**; Να μελετήσετε την πηγή 1 και την εικόνα 1, στη σελ. 150, της Ιστορίας Γ΄ Γυμνασίου.



2. Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις πληροφορίες του παραθέματος που σας δίνεται να παρουσιάσετε το πρόβλημα του **ελληνικού εμφύλιου πολέμου (1946-1949)**.

**Η αδυναμία συμφιλίωσης της Δεξιάς με την Αριστερά**

«"Η βία", σύμφωνα με ξένο παρατηρητή στη Μακεδονία την εποχή αυτή, "ήταν το ορατό σημάδι της φωτιάς που αργόκαιγε στην Ελλάδα".

Η φωτιά αυτή ήταν η αδυναμία συμφιλίωσης ή συμβιβασμού της Δεξιάς με την Αριστερά ή, σωστότερα, η διάχυτη πεποίθηση ότι δεν ήταν δυνατό να επιτευχθούν ο συμβιβασμός τους και τελικά η συμφιλίωση στην Ελλάδα της εποχής. Παρ' όλα όσα εγράφοντο τότε και εγράφησαν εκ των υστέρων για τη δυνατότητα συμβιβασμού και συμφιλίωσης των δύο παρατάξεων και παρ' όλο που μπορεί να θεωρείται βέβαιον ότι ο λαός, στη συντριπτική του πλειοψηφία, προτιμούσε τον συμβιβασμό και τη συμφιλίωση από τη σύγκρουση, οι αντικειμενικές συνθήκες και τα συσσωρευμένα πάθη δεν άφηναν τις εκατέρωθεν κατευναστικές και συμφιλιοτικές προσπάθειες να ευοδωθούν. Οι συνθήκες αυτές και τα πάθη καλλιεργούσαν την πεποίθηση ότι δεν υπήρχε περιθώριο συμβιβασμού και ευνοούσαν την προσφυγή στη βία, την οποία και οι δύο παρατάξεις ανέχονταν, όταν προερχόταν από την πλευρά τους, και την προέβαλλαν ως δικαιολογημένη και νόμιμη άμυνα εναντίον της παράνομης βίας του αντιπάλου. Η βία γεννούσε τη βία και πράξεις αντεκδικήσεως, ιδίως στην ύπαιθρο, όπου η παρουσία του κράτους ήταν εξαρχής σκιώδης».

Ιωάννης Σ. Κολιόπουλος, *Ληλασία φρονημάτων*, τ. Β': Το Μακεδονικό Ζήτημα στην περίοδο του Εμφυλίου Πολέμου (1945-1949) στη Δυτική Μακεδονία, Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1995, σ. 55-57.

3. Ποιες ήταν οι **συνέπειες** του **εμφύλιου πολέμου** για τους Έλληνες;

4. Τι ήταν το **Δόγμα Τρούμαν**; (βλ. σελ. 141, της Ιστορίας Γ΄ Γυμνασίου)

«Ο Αμερικανός πρόεδρος Χάρυ Τρούμαν εξήγγειλε το λεγόμενο Δόγμα Τρούμαν (12 Μαρτίου 1947), βάσει του οποίου η αμερικανική κυβέρνηση προσέφερε σημαντική οικονομική και στρατιωτική βοήθεια στην Ελλάδα και στην Τουρκία, ώστε να «αντισταθούν στον κομμουνισμό». Η βοήθεια αυτή έπαιξε σημαντικό ρόλο στη νίκη των φιλοδυτικών κυβερνητικών δυνάμεων στον ελληνικό Εμφύλιο Πόλεμο, αν και συνοδεύτηκε από τη διείσδυση Αμερικανών συμβούλων στη διαδικασία λήψης αποφάσεων στην Αθήνα και έτσι προκάλεσε εξάρτηση της Ελλάδας από τις ΗΠΑ.»

Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου, Γ΄ Λυκείου, σελ. 143.

5. Να αναφέρετε επιγραμματικά τα **προβλήματα της μετεμφυλιακής Ελλάδας** της περιόδου **1944-1963**. Να επιλέξετε το πρόβλημα που σας έκανε τη μεγαλύτερη εντύπωση και να αιτιολογήσετε την επιλογή σας.



6. Τα **σύνορα της Ελλάδας** οριστικοποιούνται το **1948**. Ποια περιοχή ενσωματώνεται στο ελληνικό κράτος;



7. Τι ήταν η **χούντα**;

8. Να μελετήσετε την πηγή 2, στη σελ. 155, της Ιστορίας Γ' Γυμνασίου και να σκιαγραφήσετε την προσωπικότητα του **δικτάτορα Παπαδόπουλου**.



9. Ποιες ήταν οι ενέργειες των δικτατόρων (1967-1974); Ποια είναι τα χαρακτηριστικά της **δικτατορίας**;

10. Ποιοι ανέλαβαν τον **αντιδικτατορικό αγώνα** και ποιο γεγονός υπήρξε σημείο-σταθμός;



11. Τι δηλώνει ο όρος **Μεταπολίτευση**;

12. Γιατί ονομάστηκε **Γ' Ελληνική Δημοκρατία** το πολίτευμα της περιόδου 1974-2014;

Ποια είναι η Α' και ποια η Β' Ελληνική Δημοκρατία;

13. Τι γνωρίζετε για την **τουρκική κατοχή της Κύπρου το 1974**;



**ΣΗΜΕΙΩΣΗ: ΕΚΤΟΣ ΥΛΗΣ οι ερωτήσεις 11- 13.**

14. Ποιο είναι το **πολίτευμα της Ελλάδας** από το 1974 μέχρι **σήμερα**;
15. Να αναφέρετε επιγραμματικά ποιες **αλλαγές** συντελέστηκαν **κατά την περίοδο 1974-1981**.
16. Ποια **ποινή** επιβλήθηκε  **στους πρωτεργάτες της δικτατορίας (1967-1974)**;



17. Να παρουσιάσετε επιγραμματικά τις **αλλαγές** που συντελέστηκαν σε όλους τους τομείς **κατά την περίοδο 1981-1989**.
18. Ποια **καινοτομία του ΠΑΣΟΚ** θεωρείς σημαντικότερη και γιατί;
19. Να μελετήσετε την πηγή 1, στη σελ. 160, της Ιστορίας Γ' Γυμνασίου και να σχολιάσετε τις θέσεις του ΠΑΣΟΚ. Να τις συγκρίνετε με τα μέτρα που λαμβάνει το ΠΑΣΟΚ σήμερα.
20. Στα τέλη της δεκαετίας του '80 υπήρξαν καταγγελίες σε βάρος των στελεχών της κυβέρνησης για **οικονομικά σκάνδαλα**. Τι συμβαίνει 25 χρόνια μετά; Έχεις ακούσει κάτι ανάλογο;
21. Να αναφέρετε σε μορφή σχεδιαγράμματος σημαντικά έργα και **γεγονότα της περιόδου 1990-2004**.
22. Τι γνωρίζετε για το **Μακεδονικό ζήτημα** τη δεκαετία του '90;

**ΣΗΜΕΙΩΣΗ: ΕΚΤΟΣ ΥΛΗΣ οι ερωτήσεις 14- 22.**

ΙΣΤΟΡΙΑ Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ  
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ ΤΡΙΤΟ

ΕΝΟΤΗΤΕΣ 59 - 60

1. Ποιοι **παράγοντες** οδήγησαν στην **ευρωπαϊκή ενοποίηση**;
2. Να σχολιάσετε την πηγή 1, στη σελ. 166, της Ιστορίας Γ΄ Γυμνασίου και να αναφέρετε σε ποιο βαθμό υλοποιήθηκε το σχέδιο των ιδρυτικών κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.
3. Τι γνωρίζετε για τη **συνθήκη του Μάαστριχτ**;
4. Τι σημαίνουν οι συντομογραφίες: **ΕΚΑΧ, ΕΟΚ, ΚΠΣ, ΕΕ, ΟΝΕ**;
5. Ποια είναι τα κύρια **όργανα** της **Ευρωπαϊκής Ένωσης**;
6. Πότε πραγματοποιήθηκε η επίσημη **ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ** και πότε άρχισε να χρησιμοποιείται το **ευρώ** σε φυσική μορφή στην Ελλάδα;



7. Τι ήταν το **πακέτο Ντελόρ**;
8. Ας υποθέσουμε ότι η τάξη σας αποτελεί αντιπροσωπεία στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Να παρουσιάσετε ποια μέτρα θα προτείνατε προκειμένου η ΕΕ να αντιμετωπίσει το πρόβλημα της καταστροφής του φυσικού περιβάλλοντος και της ανεργίας σε ορισμένα

κράτη-μέλη της.



ΣΥΡΙΓΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΔΡΟΣΙΑΣ

**ΣΗΜΕΙΩΣΗ: ΕΚΤΟΣ ΥΛΗΣ οι ενότητες 59-60.**

Μπορεί η αλήθεια να 'ναι θνητή, το ψέμα αθάνατο;  
Όλα έτσι δείχνουν.

**ΜΠΕΡΤΟΛΤ ΜΠΡΕΧΤ**

Μέγιστον ἁμάρτημα περὶ τὴν ἱστορίαν εἶναι τὸ  
ψεῦδος.

**ΤΙΜΑΙΟΣ**

( Αρχαίος ιστορικός )